

ПЕРЕБЕЙНІС Анастасія,
здобувачка вищої освіти Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ОПТИМІЗАЦІЯ СУДОЧИНСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

З початком повномасштабного вторгнення, та окупацією територій агресором постало нагальне питання в забезпеченні справедливого судочинства на важкодоступних територіях. Та забезпечення безпеки проведення судочинства по території усієї країни. Головними чинниками тобто передумовами такого питання постало багато чинників: руйнуванням судової інфраструктури; постійною загрозою життю та здоров'ю учасників судового процесу під час повітряних тривог; тимчасова окупація певних територій та необхідність в релокації суддів. Саме за таких умов і постало питання про ефективну адаптацію судової системи до нових умов. Мета моєї роботи полягає в аналізі сучасних механізмах судочинства, та їх адаптації під сьогодення. Та наскільки ефективно вони дозволяють забезпечити баланс між безпекою та дотриманням процесуальних гарантій справедливості.

В умовах воєнного стану процес оптимізації судочинства розвивається загалом у двох напрямках це: організаційно-інституційному та процесуально-цифровому. Першим викликом для сучасного судочинства став початок воєнних дій та окупація певних територій та територія близької межі з найбільш небезпечних зон. Саме тут і застосовується зміна територіальної підсудності, а тобто передача справи з одного суду до іншого, якщо перший не може здійснити судочинство через воєнний стан, окупацію чи інші надзвичайні обставини. Процедурний аспект деталізовано саме в частині сьомій статті 147 Закону України «Про судоустрій та статус суддів». Процес вивезення справ з одного суду до іншого здатне відбуватись декількома способами. Залежно від рівня безпеки та поточної ситуації на території. Якщо не вдається вивезти справу звичайним

способом можливо це зробити ще двома способами: у разі наявності рішення суду першої інстанції – справа відновлюється згідно процесуального законодавства; якщо рішення ще не було – особа може подати новий до відповідного суду [1]. Наступним постає питання про повідомлення осіб на окупованих територіях. Положення Закону України «Про судоустрій та статус суддів» зазначає що у випадку якщо відоме місце проживання, перебування, місцезнаходження або місце роботи учасників справи розташоване на тимчасово окупованій території, суд інформує осіб які не мають офіційної електронної адреси, про час, дату, місце проведення судового засідання розміщенням оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України. З моменту опублікованого повідомлення відповідач вважається повідомленим про дату, час і місце розгляду справи. Порядок вручення судового рішення відбувається схожим чином з повідомленням особи про час, дату та місце проведення судового засідання. А саме, якщо остання відома адреса місця проживання чи місцезнаходження яких знаходиться на тимчасово окупованій території і які не мають офіційної електронної адреси. Суд повідомляє про ухвалення відповідного судового рішення шляхом розміщення даного рішення на офіційному веб-порталі судової влади з посиланням на веб-адресу такого судового рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень або шляхом розміщення тексту відповідного судового рішення на офіційному веб-порталі судової влади України, з урахуванням вимог, визначених Законом України "Про доступ до судових рішень". Звісно такі положення не завжди враховують дійсні обставини та ситуацію загалом.[2] Також зазначити що при неможливості особи що бере участь в судовій справі бути присутньою фізично на самому судовому засіданні можливо застосувати судові засідання з відеоконференцією. Хоча це застосовувалось і набирало попиту ще до повномасштабного вторгнення. Але такий спосіб проведення судового засідання є одним із варіантів для забезпечення права на судочинство під час повномасштабного вторгнення [3].

Отже, зміна територіальної підсудності під час воєнного стану виступає важливим механізмом забезпечення безперервності судочинства в умовах коли суди неспроможні виконувати свої функції через окупацію територій, активних бойових дій або руйнування інфраструктури. Завдяки цьому судові процеси можуть швидко перенаправлятися із зон небезпеки до більш безпечних територій країни, що і забезпечує право громадян на справедливий суд. Використання цифровізації забезпечує можливість екстериторіального судочинства, завдяки платформи «Електронний суд» та відеоконференції. Саме завдяки цим технологія учасники справ мають можливість долучатись до засідань дистанційно. Після звільнення території та стабілізації безпекової ситуації, робота місцевих судів поновиться за відповідним розпорядженням.

Список використаних джерел:

1. Судочинство під час війни: судді ВС розповіли про виклики та особливості здійснення правосуддя в умовах воєнного стану. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1576075/> (дата звернення: 14.05.2026).

2. Як здійснюється правосуддя на тимчасово окупованих територіях України: нові правила. Юридична компанія АРЕС. URL: <https://areslex.com/novini/2260-sudove-provadzhenia-pid-chas-voiennoho-stanu> (дата звернення: 14.05.2026).

3. Проведення судового засідання в режимі відеоконференції. Зарічний районний суд м. Суми. URL: <https://zr.su.court.gov.ua/sud1805/gromadyanam/lektorii/videokonferencia> (дата звернення: 14.05.2026).